

BIBLIOTEKS BLADET

NUMRET OM BÖCKER

De toppar listan

*Shared reading kräver
rätt texter. Strindberg,
Lagerlöf och Tranströmer
bland de mest populära
författarna.*

Böcker, författare, samtal,
seminarier, scener,
live-poddar och fest.

Judisk kultur
Staden
Ljud

SVENSKA MÄSSAN
GÖTEBORG

2023
28 SEP
-1 OKT

BOKMÄSSAN

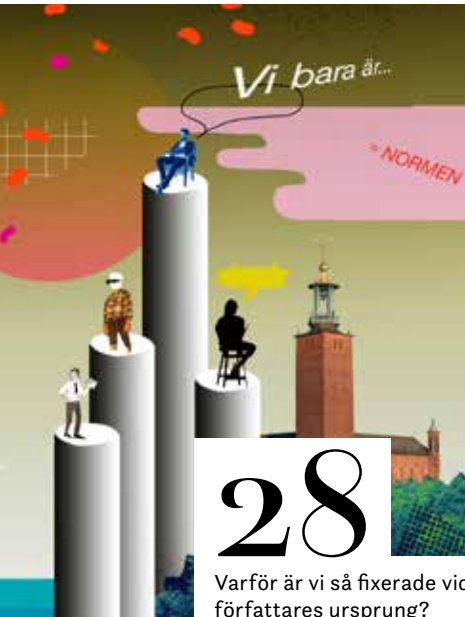
Skanna QR-koden
för mer information
och biljettbokning!

BOKMÄSSAN
GÖTEBORG BOOK FAIR

37

Deras
främsta
läsupp-
levelser.

Varför är vi så fixerade vid författares ursprung?

23

Höga
krav
för att
fack-
böcker
ska nå
ut.

6

FÖRORD /
NUMRET OM BÖCKER

8

TRENDER OCH TENDENSER
I SKÖNLITTERATUREN.

23

VASSARE FACKBÖCKER-MEN
SVÅRT ATT NÅ UT.

28

SVENSK FIXERING VID
FÖRFATTARES URSPRUNG.

34

BERÄTTANDET STÄRKTE
BIBLIOTEKET I NORBERG.

37

BIBLIOTEKARIER OM
ÅRETS LÄSUPPLEVELSER.

40

ESSÄ: SHARED
READING KRÄVER
RÄTT BÖCKER.

48

FRÅN NÄTET: UTVALT FRÅN
BIBLIOTEKSBLADET.SE.

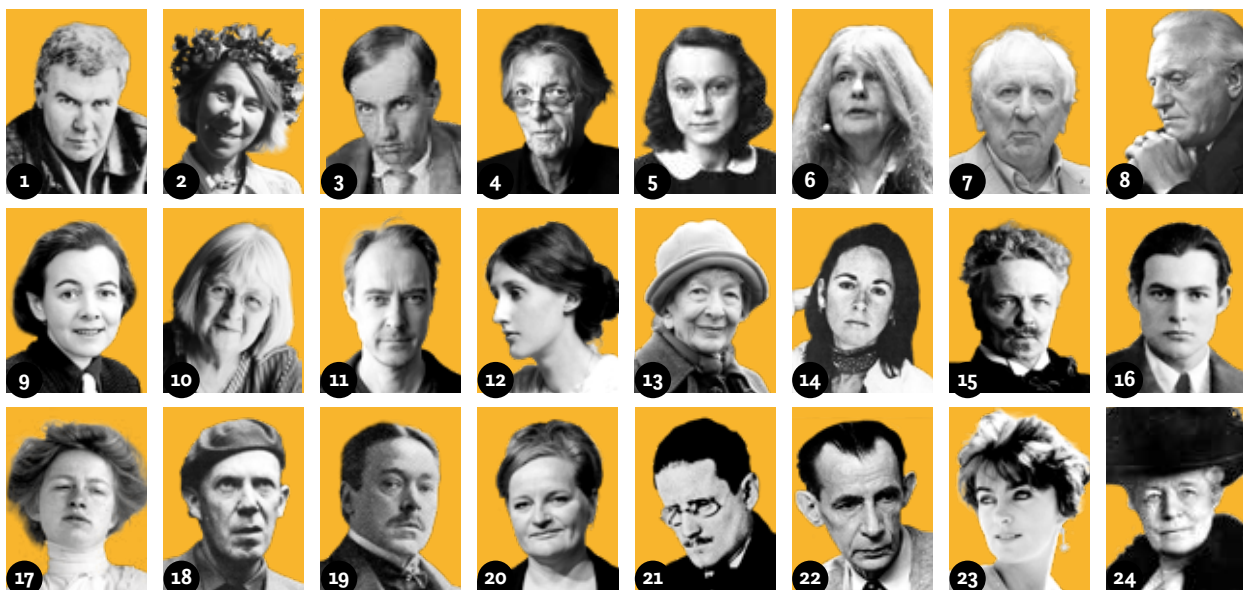
50

SISTA ORDET: HELENE
ÖBERG OM ATT INTE GE
VIKA FÖR DEMOKRATINS
FIENDER.

8

Sorin Masifi, Ingrid
Elam och Lina Wolff
om litteraturens
nya vägar.

Vem är vem på omslaget?

1. Raymond Carver 2. Tove Jansson 3. Dan Andersson 4. Kjell Askildsen 5. Anna Greta Wide 6. Kristina Lugn 7. Tomas Tranströmer 8. Pär Lagerkvist 9. Karin Boye 10. Barbro Lindgren 11. Jonas Karlsson 12. Virginia Woolf 13. Wisława Szymborska 14. Louise Glück 15. August Strindberg 16. Ernest Hemingway 17. Edith Södergran 18. Gunnar Ekelöf 19. Hjalmar Söderberg 20. Dorthe Nors 21. James Joyce 22. Nils Ferlin 23. Lucia Berlin 24. Selma Lagerlöf.
I essän på sidorna 40–46 beskriver Kerstin Rydbeck varför deras texter föredras av Shared reading-gruppernas läsledare.

Biblioteksscenen

30 programpunkter med fokus på bibliotek, läsfrämjande och litteratur

Vi ses på bokmässan 28-29 september!

MEDVERKAR I NR 3/2023

Foto: Stefan Tell

Annika Persson, reporter

FÖR BIBLIOTEKSBLADETS läsare är Annika Persson ett välbekant namn. Hon har tidigare varit tidningens chefredaktör men är sedan 2019 verksam som journalist och författare.

2013 kom hennes Lena Nyman-biografi *Jag vill ju vara fri* och för två år sedan följde *Var vid gott mod: en bok om konstnären fröken Märta Måås-Fjetterström*.

För närvarande jobbar hon med en Elsa Beskow-biografi som kommer ut nästa år.

Vid sidan om det egna skrivandet är hon verksam som frilansande förlagsredaktör.

I det här numret av Biblioteksbladet skriver hon om trender och tendenser i den skönlitterära bokutgivningen.

Chefredaktör & ansvarig utgivare
Thord Eriksson
thord@biblioteksbladet.se

Art Director
Christian Williamsson [A4]

Webb/reporter
Annika Clemens
annika.clemens@biblioteksbladet.se

Medarbetare i detta nummer
Tim Andersson, Gustaf Bergman, Åke Ericson,
Mia Fernau, Margareta Flygt, Viktor Gårdsäter,
Thomas Ohlsson, Pia Koskela, Annika Persson,
Kerstin Rydbeck, Martin Röshammar,
Helene Öberg.

Omslag: Christan Williamsson

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck
Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 1651-5447

Produktion
A4 Text & Form AB producerar Biblioteksbladet/
Biblioteksbladet.se för Svensk biblioteks-förening.
Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonskontakt
Viktoria Pettersson
viktoria.pettersson@mediakraft.se
0735-11 81 79

Tim Hultman
tim.hultman@mediakraft.se
0700-62 61 92

Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

www.biblioteksbladet.se

Samtiden älskar
berättelser.
Sina berättare
verkar den
däremot inte
tycka om.

Den vanligaste missuppfattningen om Biblioteksbladet är att tidningen recenserar skönlitteratur och intervjuar författare. Det gör vi i stort sett aldrig.

Men regler är till för att brytas så det här är ett helt nummer om böcker.

Vi lever i en tid besatt av berättelser, men ändå har tillvaron förmodligen aldrig varit tuffare för författare.

NÅGON EXAKT BILD av situationen existerar inte. Sveriges författarförbund gjorde en enkätundersökning bland sina medlemmar förra året men nådde bara en svarsfrekvens på 17 procent och det dög inte för att hävda att resultatet var säkert – därför är resultatet publicerat.

Men trenden är ändå tydlig:

För allt fler står skrivandet för en krympande del av den totala inkomsten.

Författarnas royalties krymper när det genomsnittliga antalet sålda exemplar av varje boktitel viker.

En allt större del av försäljningen sker genom streamingtjänster vilket innebär lägre inkomster eftersom ersättningen per bok tryckt på papper är högre.

Att bibliotekens utlåning samtidigt minskar får genomslag hos Sveriges författarfond som slussar ut direkta ersättningar och viktiga arbetsstipendier till författarna.

Många riskerar dessutom att tappa intäkter nu när översättningar och inläsningar har börjat göras med hjälp av artificiell intelligens, AI.

Och så det stora och mörka som drabbar alla: inflationen har bitit sig fast och räntorna rusat i höjden – och värst

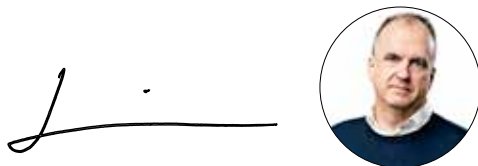
drabbas de som redan har små marginaler.

Samtiden älskar berättelser men månar inte direkt om sina berättare.

Vid första anblicken ser det kanske ut att bara vara ett privatekonomiskt problem för de närmast berörda. Men hur kul blir egentligen vår omvärld om skrivandet för allt fler reduceras till en hobbyverksamhet som det inte är möjligt att ägna sig åt? Vem skriver då böckerna? Och manusen till alla tv-serier och filmer?

DET ÄR SVÅRT att se vad som skulle kunna leda till omedelbar förbättring, men om de snabbväxande digitala distributionsplattformarna avsatte rimligare belopp till upphovspersoner vore det nog ett betydelsefullt steg i rätt riktning.

I det här numret fångar vi in trender och tendenser inom utgivningen av skönlitteratur och fackböcker. Frågan om vilka avtryck författarnas försämrade villkor lämnar i det de skriver ställer vi däremot inte. Den sparar vi till en annan gång – om vi skulle få för oss att göra fler avsteg från vanan att inte skriva om böcker.

Thord Eriksson | Chefredaktör och ansvarig utgivare

Poesi som höjer rösten och

Sorin Masifi.

Ingrid Elam.

farväl till autofiktionen

Lina Wolff.

Foto: Viktor Gårdsäter, Gustav Bergman, Thomas Ohlsson

Biblioteksbladet pratar litterära
trender med Sorin Masifi,
Ingrid Elam och Lina Wolff.

TEXT ANNIKA PERSSON

I

ladan på Selma Lagerlöfs Mårbacka har runt trehundra personer samlats för att lyssna på några av Sveriges mest älskade författare. Det är fortfarande sommar. Stundvis smattrar regnet på den råa plåten ovanför takstolarna, stundvis får den sällskap av en mullrande åska. Men ljudet ur högtalaranläggningen är välproduce-

rat och det är inga svårigheter att höra författaren Lina Wolff när hon läser ur sin senaste roman *Djävulsgreppet*. Hennes lågmälda humor får oss att skratta trots det allvarliga ämnet: kärlek som tar sönder.

BOKEN FÖLJER en ung kvinna som ger sig av till Florens för att gå en tolkutbildning. Där möter hon en man, och en passionerad och destruktiv relation inleds. Romanen var lätt att skriva, men är svår att prata om, säger hon när samtalsledaren frågar vem huvudpersonen egentligen är.

– Jag hade kunnat säga att vi har en del gemensamt. Hon har samma bakgrund som jag, kommer precis som jag från en

- liten by, dessutom en liten by där det begåtts ett mord. Men *Djävulsgreppet* är ingen självbiografi. Jag har flera gånger försökt skriva självbiografiskt, men resultatet blir supertråkigt. Det jag tar med mig in i romanen är i stället ett slags psykologisk resa, en känslomässig erfarenhet. Men den måste byggas på ett annat sätt för att bli en roman.

Stolarna är utsålda till sista raden, mest till kvinnor som jag, med grå kalufser. Lina Wolff ligger först i programmet, kanske för att få publiken att komma i tid. Listan över de priser och utmärkelser hon fått är minst dubbelt så lång som listan över hennes utgivna verk och inkluderar Augustpriset, Svenska Dagbladets litteraturpris och Sveriges radios romanpris. Hennes romaner har översatts till 23 språk och unga författare säger att de vill skriva som Lina Wolff.

NÄR JAG NÅGRA veckor före festivalen frågade henne vad hon ser omkring sig i den svenska samtidslitteraturen, från sin position, svarade hon att hon tror att Sverige utmärker sig för att autofiktionen står så högt i kurs här. Men att hon också anar ett pågående skifte.

– I den spanska, huvudsakligen latinamerikanska, litteraturen som jag ägnar det mesta av min tid åt eftersom jag

översätter, står de stora fiktiva berättelserna högt i kurs. Och om du vill gestalta stora omvandlingar i samhället – i många delar av Sydamerika är till exempel våldet ett stort problem – kan det bli svårt med ren autofiktion. Då räcker det inte att du skriver vad som hände dig. Du måste kunna ta ut svängarna, föra in magi, lyfta dig utanför vardagen. Men den svenska litteraturen, som jag känner den, är ganska förnuftsbaserad. Jag är ibland osäker på om läsaren kommer att hänga på när jag sticker av från det realistiska.

Lina Wolff uppfattar sig som en samtidskildrare. Sätter en ära i att få gestalta vår tid, även om hon konstaterar att hon kanske inte alltid ger den allra mest positiva bilden av den. Det är också en bra tid att arbeta i, säger hon.

– I alla fall mest bra. Vår tid är närmast besatt av berättelser och narrativ. Fördelarna för oss som skriver är att berättandet står högt i kurs och finns överallt. De stora episka verken är bara ett tryck bort på min Kindle. Vi översköls av teveserier som är bättre än någonsin, som kan jämföras med romaner och noveller i komplexitet. Men besattheten är också lite sjuklig. Bara det faktum att inläggen på sociala medier heter stories även om de bara består av en bild med en kaffekopp och texten Fikade kl 15.

Flödet av berättelser gör det också svårare.

– Jag måste ha koll på hur narrativen formas omkring mig, i litteratur, serier och dataspel. Hålla mig uppdaterad. Men det är samtidigt något jag tycker är roligt.

LITTERATURVETAREN och kritikern Ingrid Elam tar Lina Wolffs romaner som ett av flera exempel på nya riktningar när jag

»Vår tid är närmast besatt av berättelser och narrativ. Men besattheten är också lite sjuklig.«

Foto: Gustav Bergman

ANAR ETT SKIFTE

Den som vill gestalta förändringar i samhället kan inte alltid utgå från sig själv, säger Lina Wolff. "Du måste kunna ta ut svängarna, föra in magi, lyfta dig utanför vardagen."

Berättelserna i biblioteken är lika stora som litteraturen

Tack vare bibliotekariens engagemang hittade Gabbe en förtrollad plats fylld av drakar och läsmagi. Elena fick kraft att berätta vem hon älskar, Aisha fick studiero och klarade samhällskunskapen och Majken lärde sig om allt det där digitala.

Ett bibliotek finns till för alla och i mitten står bibliotekarien redo att visa nya världar, tankemönster och läsupplevelser. Trots låga löner, knappa resurser och tuffa förutsätt-

ningar finns bibliotekarien där och förmedlar kunskap, granskar, stöttar och motverkar desinformation. Det är ett ovärderligt arbete i ett demokratiskt samhälle.

Vi på yrkesfacket DIK driver bibliotekariernas frågor, vi arbetar för att skapa bättre förutsättningar, högre löner och en tryggare arbetsmiljö. Hjälpt oss att höja bibliotekens status – så att fler berättelser får ett lyckligt slut. Läs mer och bli medlem på dik.se

► frågar henne vart den svenska samtidsromanen är på väg. Wolff är en av flera som söker sig ut i världen och som låter magin få träda in i händelseutvecklingen. I Elams ögon är autofiktionen, som dominerat det litterära samtalet under många år, på väg bort.

– Författarna kan inte sitta och titta i sina egna navlar när det pågår ett krig utanför dörren, konstaterar hon. Litteraturens uppgift måste vara att öppna dörren också för det främmande, för sådant vi är rädda för och inte vet hur vi ska förhålla oss till.

SJÄLVA KUNGEN av autofiktion, Karl Ove Knausgård som startade hajpen med romanserien *Min kamp* i sex delar, där läsaren får följa med tätt inpå ett romanjag som knappt går att skilja från författarjaget, verkar söka sig nya vägar.

Hans nya romaner kretsar kring ett större persongalleri, inte sällan med kvinnor i huvudrollerna.

– Här använder han också många grepp som annars förekommer i genrelitteraturen: det finns drag av mystik, det övernaturliga kommer in. När det gäller persongalleriet lånar han grepp av teveserierna: karaktärer försvinner och dyker upp igen, bipersoner blir huvudpersoner. Ja, teveserierna har förstås i sin tur lånat dem av artonhundratalsromanen, säger Ingrid Elam.

Hon tror att en del av förklaringen till Knausgårds popularitet är hans förmåga att gestalta just människor. Att han får oss att tro på sina romanpersoner, leva oss in i dem och minnas dem, som vi minns Madame Bovary eller Jane Eyre. Ett trick som fungerat för romanförfattare sedan genrens födelse.

»Författarna kan inte sitta och titta i sina egna navlar när det pågår ett krig utanför dörren.«

– Han är mästertlig på det. Om du läser en dålig tjock roman, då är ofta persongestaltningen väldigt klichéartad, så att det känns som om du läser något slags inredningsmagasin. Knausgård gör något helt annat. Och samtidigt drar han in vår samtids stora frågor. Jag tycker han är ett intressant exempel på någon som skriver riktiga romaner utan att sälja sig till marknaden.

I **SIN BOK** *Romanens segertåg* beskriver Ingrid Elam hur romanen någonstans under sjuttonhundratalet knuffar ut alla andra litterära genrer i periferin och hur genrens framgångar går hand i hand med individualismens utbredning. När medeltiden övergick i renässans och människan plötsligt stod ensam inför sitt öde, utan Gud eller annan vägledning, blev den fråga som fortfarande plågar oss plötsligt akut: Hur ska man leva? Och så blev berättelserna om en individs kamp mot omständigheterna, romaner som *Robinson Crusoe*, populära.

Och sedan dess har vi förmodligen letat efter svar på samtidsfrågorna i vår respektive tids romaner.

– Men samtidigt ska man komma ihåg att litteraturen aldrig egentligen speglar sin samtid, utan snarare omskapar den och ►

- låter oss se den på ett sätt som gör att vi både kan känna igen den och förvånas över den, säger Ingrid Elam. Inte ens författarna till det man kallar för 1800-talets "realistiska roman" försökte skildra verkligheten som den var. Det Paris som Honoré de Balzac eller Émile Zola beskrev var ett annat än det folk kunde se när de gick längs gatorna.

Det är därför läsarna gör bäst i att inte stirra för noga på författarjaget bakom romanerna. Eller tro att allt är som det ser ut att vara.

Ingrid Elam lyfter Malmöförfattaren Hanna Nordenhöks nya roman *Underlandet* som ett löfte om litteraturens framtid. Det är en berättelse i tre delar, och några till, som möter läsaren med en rad modeller av förklädnader och lurendrejeri, och på så sätt ger sig i kast med samtidens falska nyheter, filterbubblor och glappet mellan människornas yttre sken och inre sanning.

HUVUDSAKLIGEN följer romanen en kvinna som klär ut sig till ett barn, en blundande hustru till en pedofil och en journalist vars kollegas hyllade reportage vilar på anonyma källor. Till och med sanningen själv verkar förljugen i det intrikata pusslet.

»Samtidigt ska man komma ihåg att litteraturen aldrig egentligen speglar sin samtid, utan snarare omskapar den.«

En bit in i boken lämnar författaren sanningssägaruppdraget till en radikal högerpolitiker som tycker att hans tydliga förnuftsbaseade visioner liksom döljs genom talskrivarnas och medarbetarnas mjuka anpassningar efter det politiska landskapets konjunkturen. Det är som om de tuggar allt till en mjåkig form som tillåter det att passera "etablissemangets och opinionens matsmältningssystem". Och Hanna Nordenhök låter honom reflektera:

"Det var det som var pudelns kärna när det kom till den epok som var hans, tänkte han sammanbitet, att allt nuförtiden måste ges andra namn. Allt handlade om paketeringsfrågan, om att formulera rätt berättelse, hur det ena eller andra kläddes in och förmedlades (...)"

Kalla det paketering eller storytelling: i dag måste alla ha en berättelse, bagaren om mjölet han bakar dina frallor av, skoleleven om varför han eller hon valde vattenfärg till bilduppgiften – och varje företag och varje kommun har anställda som berättar deras tillrättalagda historier från morgon till kväll.

Hur skriver man något annat? Hur visar man att litteraturen är något annat? Och – är den det?

Det verkar vara fler än Hanna Nordenhöks fiktiva högerpolitiker som längtar efter autenticitet. Och kanske är det därför autofiktionen hållit greppet om bokmarknaden och läsarna under en tid. Den har varit ett sätt att intyga: det här hände mig, det här vill jag berätta, det är min story och inte bara något jag vill sälja in. När Alex Schulman i *Bränn alla mina brev* skriver om sina förfäder, Sven och Karin Stolpe, så är det en historia som inte bara handlar om en kulturhistorisk romans utan som också ►

HEJDÅ AUTOFIKTION

”Litteraturens uppgift måste vara att öppna dörren för också det främmande”, säger författaren, kritikern och litteraturvetaren Ingrid Elam.

**SÖKER INTE
SAMTIDEN**

För Sorin Masifi är poesin inte ett sätt att nå autenticitet eller komma ifrån marknadens krav. "Jag söker efter ett möte."

- berör honom, som får hans egna fogar att knaka. När Malin Lindroth i *Nuckan* klär av sin oälskbara skepnad in på benen ryser vi av delad skam eftersom vi vågar oss in dit för att hon vågar sig in dit. Själv. I sig. Åtminstone är det så det ser ut.

MEN DET FINNS andra sätt att närma sig autenticiteten. Under litteraturfestivalen på Mårbacka cirklar dokumentärfilmaren Staffan Julén och författaren Marit Kapla runt innebörden av begreppet när de berättar om sitt gemensamma projekt, *Kärlek på svenska*, som blivit såväl film som bok, och även ett forskningsprojekt kring frågan om autenticitet i berättande. Staffan Juléns egen bakgrund skymtar visserligen fragmentariskt förbi i filmens marginaler, men det handlar inte om honom.

Han har gjort filmade intervjuer med personer från Lappland till Skåne och filmen handlar om dem. Marit Kapla har tittat och lyssnat på samma intervjuer och gjort en dokumentär diktsvit om dem. Och så har de funderat över alla grepp och steg som tas på vägen från en människas egen berättelse till presentationen i förpackad form: urval, redigering, utformning.

Är sanningen fortfarande sann när den presenteras i andra änden? Och vem är den sann mot? Är det varje enskild bit i helheten som ska vara autentisk, eller är det helheten i sig? Även om man vill kan verkligheten inte beskrivas som den är. Den är för full av detaljer.

Ändå vill vi ha den där spänningen – att det är äkta, att det är någons brinnande liv i historien vi hör.

Jag tänker på allt jag hört när jag beger mig till den första bokfestivalen på många år i Rinkeby. Projektledare är poeten Sorin Masifi som i våras debuterade med dikt-

»Jag tycker inte man kan knyta en hel genre till en viss plats, en viss tid och en viss situation. Zooma ut! Se er om i världen!«

samlingen *Staten systrarna dikten* och fick lysande recensioner. Dagens Nyheters kritiker Viola Bao kallade den för ”ett vapen, ett arkiv och en dikt”, och ”årets kanske starkaste och mest välskrivna debut”.

Rinkeby Folkets hus är proppfullt av människor trots att solen steker utanför för första gången på många månader. De får bära in extra stolar, inte bara på seminariet där Sorin Masifi själv ska tala, utan också i de angränsande rummen där det annonseras namn som Fredrik Backman, Alexandra Pascalidou och Diamant Salihu.

SORIN MASIFI har bjudit in traumaforskaren Marie Kanstrup från Karolinska institutet för att tala om de spår traumatiserade erfarenheter lämnar i oss. Oftast klarar vi av att reda ut effekterna, men de kan också bli till posttraumatisk stress, och den förändrar hjärnans funktion, förklarar forskaren. Minnen som är traumatiska läggs inte på plats i arkivet inne i huvudet som andra minnen. De hittar ingenstans att landa i systemet. Och därför slutar de inte heller poppa upp i våra huvuden.

Sjuttio procent av oss är med om

- ▶ sådana händelser någon gång i livet. Det kan vara bilolyckor, förlossningar eller krig, och här i Järvaområdet i Stockholm har många erfarenheter av just krig och konflikter. Trauma kan också överföras i en familj, från föräldrar till barn.

Först i slutet av samtalet vänds fokuset mot Sorin Masifis skrivande. För henne är poesis en genial form för att gestalta trauma, med starka bilder som inte nödvändigtvis behöver hänga ihop. Där kan utspridda bitar utan tydlig kronologi skruvas isär och sättas ihop på ett nytt och annat sätt.

Men när traumaforskaren säger att ”du har ju valt att arbeta i en smal genre” studsar Sorin Masifi i stolen. ”Smal”, ropar hon, ”den är inte smal. Prosan är smalare.”

När vi träffas en vecka senare är det för att den där ordväxlingen gjorde mig nyfiken. Varför reagerade hon så kraftigt?

– För mig är poesi inte en smal genre. Jag tycker inte man kan knyta en hel genre till en viss plats, en viss tid och en viss situation. Zooma ut! Se er om i världen! Eller bara i Sverige! Det finns en lång rad av poeter som har fått folkligt genomslag också här.

SORIN MASIFI upptäckte poesis genom modersmålsundervisningen i kurdiska i skolan. Då var hon skoltrött och uttråkad,

och det enda hon var intresserad av var musik.

– Men så läste vi några delar ur ett långt diktepos av Hemin Mukriyani och jag kände direkt bara wow – det här är så vackert! Jag blev överväldigad. Jag var så ung. Det var så mycket jag inte visste. Det kändes som om han hade skrivit dikten bara till mig. Sen fortsatte det så. För mig blev dikten något att kasta mig över. Här kunde jag hitta min väg. Jag bestämde mig för att bli bäst på poesi. Och på kurdiska.

Efter det har Sorin Masifi ständigt mött ifrågasättandena av poesi som genre.

– Folk frågar mig: Varför skriver du poesi? Vill du inte nå ut till läsarna? Det är som om man har bestämt att poesi ska vara fint, elitistiskt och svårt. Men jag håller inte med. Ska man säga att poesi är smalt får man ange vad det är för dikt man talar om.

NÄR HON FÖR fyra år sedan började som bibliotekarie på Rinkeby bibliotek fick hon ansvar för poesihyllan, och började omgående jobba med skyltning och andra knep för att göra poesis tillgänglig. På pelaren intill poesis sitter fortfarande dikter uppklistrade fastän hon numera är anställd av Folkets hus.

– Det kanske är en liten sak i det stora hela, men för mig är det viktigt att orden syns och tar plats i offentligheten. Man måste hjälpa människor att ta steget, att komma till poesis. Jag tror att de flesta egentligen har nära till poesis eftersom den ligger så nära känslorna, intrycken, livet. Vi har haft stort intresse för Spoken word här, för tävlingen Ortens bästa poet. Folk är inte främmande för begreppet poesi. Men vi skulle behöva

»Det är som om man har bestämt att poesi ska vara fint, elitistiskt och svårt. Men jag håller inte med.«

Bokmässan 2023

Göteborgs Stads kultur- och skolscener

En heldag om livslångt lärande och läsande på två scener på Bokmässan

Ur programmet: Att få unga att identifiera sig som läsare | Barnens bibliotek! | AI i klassrummet | Språkutveckling på riktigt | Litteraturstaden Lviv – att arbeta läsfrämjande i krigstid | Att hantera konflikt och debatt i bibliotekets program | Göteborgskoloristerna

Se hela programmet på bokmassan.se

**Bokmässan
Torsdag 28 sept
09.30-17.15
Expo-hallen
Plan 2**

Med reservation för ändringar

»Folk är inte främmande för begreppet poesi. Men vi skulle behöva locka dem från scenens poesi till sidans poesi.«

- locka dem från scenens poesi till sidans poesi.

Jag funderar över om poesin också kan vara ett annat sätt att nå autenticitet, att gå ifrån marknadens krav. Eller kanske att nå den mosaikartade samtiden.

– Hmm, jag tror jag tycker frågan är ointressant, säger Sorin Masifi. När jag kommer till poesin är det inte samtiden jag söker. Jag söker efter ett möte. Vill jag läsa vidare? Säger dikten mig något? Vill den mig något? Den rumänska poeten Paul Celan har sagt att poesi är ett slags handskakning.

NÄR FÖRLAGET Novellix i våras publicerade fyra noveller skrivna av OpenAi:s Chat-gpt4 var det inte direkt som en handskakning. Branschen svarade inte med litteraturpriser och god kritik. Svenska dagbladets recensent Fredrik Sjöberg skrev att: ”Texten är platt som en oblat, fullkomligt humorlös och försöken till gestaltning är på mellanstadienivå.” Upsala Nya Tidnings Anna Sundström konstaterade att läsa novellerna var som att ”få en roman återberättad för sig” och att de inskjutna ”promptarna” störde upplevelsen: ”Mitt i flödet av händelser

kommer en detaljerad skildring av en skog eller en sjö.”

Men när en av Lina Wolffs läsare nyligen skickade en skärmdump av en textside hon hade bett chat-gpt4 skriva i författarens anda kände Wolff att hon nog hade kunnat skriva precis det som stod, ”förutom att texten var väldigt korrekt”.

Hela branschen oroas av AI:ns inträde. Som uppläsare, som översättare och som författare. Men utveckling brukar inte gå så fort som man tror. Vi sitter trots allt fortfarande i Selma Lagerlöfs lada på Mårbacka och står emot den flyktiga samtiden. Så sent som i vintras satsade SVT på en maratonuppläsning av Lagerlöfs debutroman *Gösta Berlings saga* från 1891. I arton timmar läste skådespelare som Rebecka Hemse, Jonas Karlsson och Ingela Olsson kapitel efter kapitel i direktsändning från Västanå teater i Sunne.

LINA WOLFF säger från scenen att hon aldrig har fått så många läsarbrev som efter *Djävulsgreppet*. Människor skriver till henne om sina egna liv och tycker att hon har hjälpt dem. Wolff hade aldrig kunnat drömma om något sådant, säger hon. Men själv har hon också blivit en annan bara genom att berätta den där historien. Hon har delat något hon var rädd att dela, med andra, och de blev alla förvandlerade.

BTJ-unika upplevelser för alla läsare

BTJ-unikt är produkter framtagna direkt för biblioteken.
Produkter som bara går att köpa från BTJ, och som du alltid får
köpa oavsett vilken medialeverantör du har avtal med.
Här listar vi några av årets bästsäljare!

BÄSTSÄLJARE STORSTIL

Räkna hjärtslag
av Katarina Widholm

Au revoir Agneta
av Emma Hamberg

Skuggläge
av Kristina Ohlsson

Jag kan ha fel
av Björn Natthiko Lindblad

Kallmyren
av Liza Marklund

BÄSTSÄLJARE LJUDBÖCKER

Eventuellt uppsåt
av Jan Guillou

Skriften i vattnet
av John Ajvide Lindqvist

Lögnaren i skafferiet
av Kristina Appelqvist

Från och med nu
av Martina Haag

Bokhandeln i fyrtornet
av Sharon Gosling

Upptäck och beställ våra produkter på

butik.btj.se

Vässat berättande lyfter fackböckerna

Intresset är stort och den litterära nivån har höjts. Men för att nå ut krävs ofta mer än så.

TEXT TIM ANDERSSON ILLUSTRATION MIA FERNAU

När förlagschefen Tobias Nielsén för drygt tio år sedan grundade Volante, med kvalitativ sakprosa som koncept, var det utifrån upplevelsen av att de stora förlagen inte tog fackböckerna på allvar.

– Jag störde mig på det nästan personligen. De var tråkiga, inte så snygga, och inte så väl utförda hantverksmässigt. Och processerna var så långa. Vi som började med mindre, snabbare och lätttrögligare förlag kunde göra det på ett nytt sätt och med ett nytt formspråk.

Det där tomrummet ska delvis förstås rent bokstavligt: Drakarna hade inte bara slöat till, de hade lämnat mycket av fältet fritt. När Norstedts imprint Prisma lades ned gjorde mycket av den gamla institutionens populärvetenskapliga utgivning detsamma, och på Bonnier fakta, som grundades 2003, hittar man mest kokböcker och tydligt kommersiella produkter.

VOLANTE KOM i rätt tid. Under det decennium som gått har intresset för sakprosan vuxit, på kultursidor och i den bredare offentligheten. Tobias Nielsén kopplar det till samhällsutvecklingen. En alltmer komplicerad omvärld, tekniskt och politiskt, kräver fördjupning, menar han.

– Bra böcker som får oss att förstå samtiden, med hjälp av historien, vetenskapen och journalistiken, är avgörande, och har i vissa fall fått stå som grundbultar för viktiga samhällsdebatter och diskussioner: man hänvisar och refererar till dem i olika sammanhang.

Ett par sådana grundbultar från hans eget förlag är *Liv 3.0* av fysikern Max

Martina Stenström,
Fri tanke förlag.

Richard Herold,
Natur och kultur.

Simon Brouwers,
Mondial.

Tobias Nielsén,
Volante.

Tegmark, som efter boksläppet bjöds in till utrikesministern för att diskutera AI, och filosofen Jonna Bornemarks *Det omätbaras renässans*, en stridsskrift som har fått skola, sjukvård och halva Sverige att prata ”förpappring” och mätbarhetshysteri.

Tegmark och Bornemark är dock bara två exempel dragna ur hatten: vi har sett en lång rad uppseendeväckande genomslag de senaste åren, från en mängd nyare förlag med lite olika profil. Förutsättningen för dem är inte bara de stora förlagens abdikering och ett växande intresse, utan också en förändrad marknad. Det menar Richard Herold, publicistiskt ansvarig för skön- och facklitteratur på Natur och kultur.

– Är du ett enmansbolag med ett stort engagemang och bra PR kan du i dag få samma hävstång och försäljning som vi. Det var otänkbart för 20 år sedan. Då kunde du inte ens träffa inköparna på Akademibokhandeln, men nu är det ju nätbokhandlarna som står för i alla fall över femtio procent av fackförsäljningen.

SAMTIDIGT ÄR det inte all sakprosa som funkar. Även om enskilda titlar får stort medialt genomslag och säljer bra tappade fackböckerna generellt i försäljning förra året, och även det första kvartalet i år, enligt Svenska förläggareföreningen. Frågan är dock vad statistiken egentligen säger. ”Sakprosa” och ”facklitteratur” är trubbiga beteckningar, som inbegriper allt från fysikforskning till Guinness rekordbok, och som Richard Herold konstaterar: om tv-personligheten David Sundin råkar komma ut med ett par Bäst i test-böcker stiger siffrorna det året.

För att få något grepp om utvecklingen ►

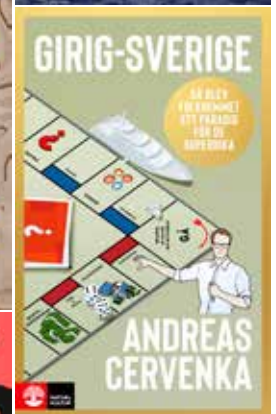
- ▶ måste vi därför differentiera mellan olika genrer och kategorier. Tobias Nielsén på Volante konstaterar att debatt och journalistiska texter numera verkar gå bättre än vetenskap, och att ”profildrivna” böcker har försprång framför ”forskningsdrivna”. Skillnaden i försäljning är delvis kopplad till snedfördelad mediebevakning, menar han.

– Trots ett ökande intresse för populärvetenskap recenserar den inte. I bästa fall skriver man om en författares andra bok, om den första var en succé. Vi har nyss haft en bok om historia – hur stort som helst i vissa kretsar, men inte en enda recension. Om vi däremot ger ut något av en journalist, skriver andra journalister om den.

FÖR ATT SAKPROSAN ska fungera krävs mer berättande texter, helst där levnadsöden vävs in för att illustrera sakinnehållet. Det berättar Martina Stenström, operativ förlagschef på Fri tanke förlag, som ger ut böcker inom vetenskap, kultur, filosofi och idédebatt. Färska exempel från Fri tanke är Martin Kraghs *Det fallna imperiet*, om Ryssland, och religionshistorikern och flitige Expressen-skribenten Joel Halldorfs *Gud: Jakten och Bokens folk*.

– Halldorfs böcker är väldigt publik-tillvända och slår an något i samtiden. De är populärvetenskap när den är som bäst: de kopplar innehållet till angelägna samhällsfrågor och gör liknelser och analogier med fenomen som människor är väl bekanta med.

Här närmar vi oss ytterligare en förklaring till fackbäckernas åtminstone partiella framgångar de senaste åren: De har blivit bättre skrivna. Det menar i alla fall Simon Brouwers, vd och förläggare på

Mondial, som startade 2017 och har succéer som Johanna Bäckström Lernebys *Familjen* och Diamant Salihus *Tills alla dör* på cv:t. De nyare förlagen har drivit en utveckling mot mer relevant och engagerande sakprosa, säger han.

– Svenska författare har tidigare inte varit så duktiga på det här berättandet, och förlagen var inte intresserade. Det skulle vara ”seriösa” böcker där forskare skrev om något ämne där andra experter uttalade sig, kanske om sömn, eller om träning. Men det har verkligen förändrats.

EN GENRE SOM särskilt tydligt förnyats av utvecklade berättarverktyg är det boklånga reportaget, som lite oväntat seglat upp som kommersiellt gångbart. Simon Brouwers lyfter fram Matilda Voss Gustavssons *Klubben* som en milstolpe. Den gavs ut 2019, och utvecklade den granskning av kulturprofilen och Svenska akademien som författaren tidigare hade gjort för DN.

– Det blev den första reportageboken på väldigt länge som många läste. Fackböcker som säljer brukar annars vara av typen *Ålevangeliet*: anekdotiskt berättande, nästan biografier. Men med *Klubben* insåg man plötsligt: ”Shit, det kan vara spännande att läsa journalistik i lång tappning.”

En del av succén handlade om hur boken var skriven, tror Simon Brouwers. I USA finns en lång tradition av non-fiction som lånar skönlitterära grepp och metoder, för att underhålla och fånga läsaren. Matilda Voss Gustavsson visade att något liknande kunde göras här – med en formidabel succé som resultat.

En annan stor fördel med reportagen är att de funkar bra som ljudböcker. Mondials böcker konsumeras till största delen i hörlurar och högtalare. För popu-

»Med *Klubben* insåg man plötsligt: 'Shit, det kan vara spännande att läsa journalistik i lång tappning'.«

Diamant Salihu.

Johanna Bäckström Lerneby.

Andreas Cervenka.

lärvetenskapen är mediet dock svårare att sälja, berättar Richard Herold på Natur och kultur.

– Storytel riktade in sig på deckare och feelgood. Det är enstaka titlar som funkar. *Sapiens*, som vi har gett ut, går väldigt bra. Andreas Cervenkas *Girig-Sverige* funkar också i ljud, men är fortfarande inte i närheten av att gå så bra som den fysiska boken har gjort.

En försvarande faktor är konkurrensen från en del poddar, som alltmer närmar sig den dokumentära formen och ett berättande som tangerar bokens. Det är inte osannolikt att dessa tar en del av fackprosans utrymme på ljudmarknaden, tror Richard Herold.

– Det här är något som alla förlag brottas med: Ska vi ge oss in i det där, och i så fall hur? Boken är bra på det sättet att man får betalt varenda gång någon konsumerar den. Med podcasts är det annorlunda.

FRAMÅT DÅ – hur ser framtiden ut för fackboken? Förläggarna är optimistiska. Även om sakprosan tappar står den sig bra mot skönlitteraturen. Men det kommer att bli allt svårare att få fram de titlar som bryter igenom bruset. Medieutrymmet är högst selektivt och konkurrensen ökar när ▶

»När det är så svårt att slå igenom underlättar det så klart något enormt om författaren redan har 60 000 följare på Instagram.«

T R E N D

- nya förlag dyker upp, samtidigt som drakarna försöker ta igen förlorad mark.
- Det är en sådan explosion av innehåll och texter just nu, och det lär bli ännu mer med AI-genererat innehåll. Jag tror därför att det kommer att krävas litteratur som verkligen behövs, som har ett Varför, säger Tobias Nielsén, på Volante.

Ett sätt att försöka förebygga floppar är att söka potentiella författare bland personer som redan gjort sig ett namn på annat håll. Det tror Richard Herold på Natur och kultur att vi kommer att få se mer av.

– När det är så svårt att slå igenom underlättar det så klart något enormt om författaren redan har 60 000 följare på Instagram. Är man tillräckligt stor på sociala medier kommer ett förlag att höra av sig förr eller senare. Det här innebär att allt fler personer som kanske inte ens har varit skrivande journalister blir författare.

SIMON BROUWERS på Mondial förutspår en både bredare och smalare utgivning framöver. Bredare eftersom vi kommer att få se fler ämnen. Smalare eftersom mycket redan är avhandlat, och att man därför tydligare måste nischa sig.

Åsa Wikforss.

Matilda Voss Gustavsson.

– Det är svårt att ge ut ännu en bok om potatis efter förra årets bästsäljare om just potatis. Kommer det en bok om en klanfamilj i en förort är det svårt att göra en till. Man måste bli mer kreativ och berätta om nya saker, och det kommer per automatik innebära smalare ämnen.

EN SAK ÄR dock säker – man kan aldrig helt veta vilka böcker som kommer att försvinna i flödet och vilka som slår stort. Det finns en mystisk och oförutsebar dimension av tidsandan som återkommande bjuder på överraskningar. På senare år har vi inte minst sett ett antal filosofiska böcker oväntat locka stora läsarskaror. Ett exempel är Martin Hägglunds *Vårt enda liv*, och, ännu tydligare, Jonna Bornemarks *Det omätbaras renässans*.

Ytterligare ett är Åsa Wikforss bok *Alternativa fakta*, utgiven av Fri tanke förlag 2017. När den släpptes förbisågs den helt av kritikerna, berättar Martina Stenström. Författaren var okänd och kultureddaktörerna fiskade därför inte upp den ur den ständigt växande litteraturflod som de har att tråla inför recensionsupplagen.

Trots det blev boken en av förlagets bäst säljande, och Åsa Wikforss gjorde sig ett namn som en stor intellektuell, välbekant för många.

– När hon blev invald i Svenska akademien och Kungliga vetenskapsakademien motiverade båda institutionerna hennes medlemskap med hennes publika insatser. Boken låg till grund för invalen, berättar Martina Stenström.

SVERIGE HAR HUNDRATALS UNIKA KULTURTIDSKRIFTER

Hur många har du koll på?

**Hitta favoriterna på
kulturtidskrifter.se**

Föreningen för Sveriges Kulturtidskrifter

EN WEBBSHOP MED
UTVALT FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER

Bok *Utvalt FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER*
vännern

info@bokvannen.se · www.bokvannen.se

VI SYNS PÅ
BOKMÄSSAN!

FELLWINGS KAROSSERI
26771 Billesholm SWEDEN Tel 042-75725
fellwings.se

När räknas man som svensk författare?

Sverige har en flerkulturell historia. Ändå är vi fixerade vid utseende och härkomst.

TEXT MARGERATA FLYGT

ILLUSTRATION PIA KOSKELA

Varför får författare oftare än andra yrkeskategorier prefix som markerar ett utanförskap från "det svenska"? Det är ingen som säger "hen är invandrarjournalist", "emigrantviolinist", "invandrarforskare", "mellanförskapskonstnär" eller kallar någon som Descartes för "migrationsfilosof".

Under förra seklet kallade vi litteratur skriven av författare med annat pass som sökt sin tillflykt till Sverige, för exillitteratur. Peter Weiss, Kurt Tucholsky, Nelly Sachs flydde från nazisterna i Tyskland och hankade sig hjälpligt fram i den då homogena svenska kulturvärlden. De kom från ett land som låg nära, som till och med hade idealiserats och de såg mer eller mindre ut som svenskar, och hade inte sällan samma socioekonomiska bakgrund som sina svenska kollegor. De integrerades snart i den svenska litteraturkanonen.

I dag anses Sigrid Combüchen, Cornelis Vreeswijk, Ildikó Márky och Heidi von Born vara svenska författare, trots att de föddes i ett annat land. De som flyttade till Sverige något senare kallas för emigrantförfattare.

Så småningom började den i dag förlegade termen invandrarlitteratur användas, vilken senare har bytts mot migrationsförfattare, icke-vit litteratur, postinvandringslitteratur, nya arbetarförfattare, mångkulturell litteratur, postinvandringslitteratur eller, som Rasmus Landström rekommenderar, mellanförskapslitteratur (ETC 30/1, 2016).

Det är många prefix för att kalla någon författare.

VARFÖR ÄR DET så viktigt att definiera just skönlitteratur? Är språket mer nationalistiskt? Är innehåll och form så tätt förknippade med en så kallad svensk identitet att författare med utländsk härkomst måste särskiljas?

När vi talar om migrationslitteratur är det en grov indelning av författare med väldigt olika bakgrund och uttryck. Ofta är det de författare som skiljt sig utseendemässigt från föreställningen om hur en svensk ska se ut, som fått denna kategorisering. Det har blivit ett sätt att marknadsföra det exotiska, men det säger inte så mycket om verkens innehåll eller utformning. Att koppla litteratur till geografi begränsar. Vi gör det även inom Sverige: om en författare från Stockholm skriver om sin stad kallas hen författare, men om någon från Malmö skriver om sin stad blir titeln ofta "Malmöförfattare". Det är en begränsande klassificering, som om det som skrivs utanför huvudstaden gäller en specifik ort och inte är allmängiltigt.

Liksom i resten av samhället har vi valt att se litteratur som ett "vi" och ett "de".

Jag är född 1965 i Sverige, med en svensk far och en tysk mor och räknas därför som invandrare. Jag har vuxit upp

Är innehåll och form så tätt förknippade med en så kallad svensk identitet att författare med utländsk härkomst måste särskiljas?

med två språk och två kulturer och skriver mycket om tyskspråkig kultur. Min bakgrund har präglat mig, men den syns inte på mig.

När Jonas Hassen Khemiri debuterade för tjuugo år sedan hyllades han som "invandrarförfattare", trots att han är född och uppvuxen i Sverige, liksom Alejandro Leiva Wenger, Sami Said, Marjaneh Bakhtiari, Athena Farrokhzad och Khas-hayar Naderehvandi är födda i Chile, Eritrea och Iran men kom hit som barn och har vuxit upp här.

Gemensamt för dem är att de i sina böcker tar upp ämnen som berör människor som lever med flera kulturer, men hur de gör det är extremt olika. Om en författare med iranskt påbrå skriver en roman som ligger nära egna upplevelser, då är det den iranska bakgrunden som får stå i centrum, snarare än att jämföras med Karl Ove Knausgård och andra som skriver autofiktion.

Vi buntar ju inte heller ihop Ulf Lundell och Tomas Tranströmer, Linnea Axelsson och Lina Wolff till en nationell genre på grund av deras härkomst.

DEN DANSKE poeten Yahya Hassan uttryckte det redan för ett decennium sedan: "Jag har ingen aning om vad 'invandrarlitteratur' är. ... när man klumpar ihop människor under en så bred och ospecifik kategori tar man ifrån dem deras individualitet och deras

»Jag har ingen aning om vad 'invandrarlitteratur' är. ... man skapar en ansiktslös massa som är mycket lättare att ignorera och inte ta på allvar.«

historiska kontext, man skapar en ansiktslös massa som är mycket lättare att ignorera och inte ta på allvar."

Ett enkelt sätt att kringgå detta hade varit att skriva om en författare som "författaren X, född i Bagdad", i stället för "invandrarförfattaren" eller "den irakiske författaren". Det må tyckas vara en petitess, men det är en skillnad i betydelse, i inkludering.

Någon gång måste man väl också få komma fram helt i svenska språket och räkna det som sitt? När får man räknas som svensk författare? Hur lång tid ska det ta innan vi ser att det svenska också är det mångkulturella – igen. För det flerkulturella har varit regeln under långa tider i svensk historia, det är ingen nymodighet. ▶

Yahya Hassan.

Migrationsstämpeln” verkar hänga kvar bra mycket längre i Sverige. Ännu spelar utseende och vilket land någon kommer ifrån roll.

- Under medeltiden var mer än 40 procent av de som ägde stenhus i Stockholm tysktalande. Det blandade var det normala då, liksom det åter är i dag.

ROMANEN SOM uttryck har alltid varit ett sätt att kritisera, förstå, förklara eller varna för samtiden. Det är en av anledningarna till att den som konstform är så intressant, vi kan se hur värderingar förändras medan de pågår.

Det skrivs texter om identitet, jämställdhet, kulturell mångfald och miljö över hela världen. Mycket är likt, men utvecklingen sker olika snabbt, till exempel om man jämför med Tyskland där en stor del av den nya skönlitteraturen är skriven av författare födda i forna Sovjetunionen.

När jag läser texter av och artiklar om Wladiminer Kaminer, Olga Grjasnowa, Alina Bronsky, Lena Gorelik eller Nino Haratischwili slår det mig att även om deras bakgrund alltid nämns, så ses de primärt som tyska författare, de buntas inte ihop till migrationsförfattare. De skriver på tyska, verkar i Tyskland och de hyllas som författare. ”Migrationsstämpeln” verkar hänga kvar bra mycket längre

i Sverige. Ännu spelar utseende och vilket land någon kommer ifrån roll. Hur ofta nämns och tematiseras Khashayar Naderhvandis iranska bakgrund jämfört med hans fru Johanne Lykke Holm Naderhvandis danska?

Det påminner om en episod från min barndom. Vi stod i en ring och en kille pekade på var och en i turordning: ”Du har det”, ”du har det”, ”du har det” ... när han kom till mig tittade han länge och sa ”du har det inte”. Han talade om blå ögon, vilket jag inte har. Men i dag är varken mörkt hår, hud eller ögon något ovanligt.

KANSKE ÄR DET för att Sverige var ett homogent majoritetssamhälle första hälften av förra seklet, i större utsträckning än andra centraleuropeiska länder, som vi har glömt vilket blandat land Sverige en gång var.

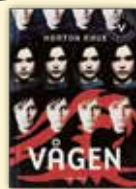
Nu är vi där igen. Alla som skriver skönlitteratur och bor här, som delar erfarenheterna av vad som finns här just nu, är därför svenska författare, oberoende bakgrund. Det behövs inga andra prefix. Så kan romaner och skönlitteratur också spegla vår samtid.

■ Margareta Flygt är kulturjournalist och översättare från tyska.

Träna läsförståelse med lättlästa böcker

Lättläst
för livet

Vill du läsa mer om alla höstens boknyheter från oss på Nypon och Vilja förlag? In och kika här!

nypon
förlag

vilja
förlag

Skapa på Polarbibblo!

Polarbibblo är en säker sajt där barn kan utforska sitt berättande och språk på ett kreativt och lustfyllt sätt. Hos oss kan barn bland annat läsa, lyssna, skicka in texter, rita, spela spel och till och med se film på de nationella minoritetsspråken!

Vi finns på meänkieli, samiska språk och svenska.

Välkommen in!

Polarbibblo
WWW.POLARBIBBLO.SE

Historierna har stärkt biblioteket

I ett år samlade författarna Sven Olov Karlsson och Sami Said in kommuninvånarnas egna berättelser. Nu hoppas biblioteket i Norberg på fler besökare och vill arrangera egna skrivarkurser.

TEXT MARTIN RÖSHAMMAR FOTO: ÅKE ERICSON

NEDSLAG

Förra hösten skrev Biblioteksbladet om *Hela Norberg berättar*, projektet där, bland mycket annat, författarna Sven Olov Karlsson och Sami Said har intervjuat Norbergsbor, unga såväl som gamla. I somras stod de båda på scen i Norberg när festivalen *Kultursommar i Bergslagen* firades för tredje året i rad och nu i september går satsningen i mål.

– Det är ett projekt som är svårt att mäta i form av utlåningstal och så, men det har stärkt bibliotekets roll på många sätt, det har stärkt relationen mellan biblioteket och invånarna i Norberg, säger Brita Westerman, teamledare på Norbergs kommunbibliotek.

MARIT KAPLAS BOK *Osebol*, den nämnde Sven Olov Karlsson redan på försommaren 2022, på en restaurang mitt i Norberg. Något åt det hållet kunde det bli, resultatet

av de många intervjuerna med människor från trakten. Nu är han och Sami Said färdiga med insamlandet av berättelser och det finns redan ett manus av Sven Olov Karlsson med arbetstiteln *Travers*.

– En titel ska ju ha flera betydelser. *Travers* är ju traverse på engelska. *Travestera*, korsa, ordet har sin språkliga betydelse. Men *travers* är också ett lyftredskap och den första jag intervjuade var Inga-Stina Hesselius som bland annat var Spännarhyttans första kvinnliga *traversförare*. Jag insåg också efter ett tag att många av texterna handlar om personer som lyfter varandra eller som lyfter sig själva upp ur ett ibland ganska gräsligt djup, till en mer dräglig tillvaro, säger Sven Olov Karlsson.

Projektet har stöd av Kulturrådet, och är ett samarbete mellan Norbergs kommunbibliotek, Norbergs kommun och Region Västmanland. Manuset finns där, men om och när det kommer att

ges ut i bokform, det återstår att se. Klart är att Sven Olov Karlsson, som också har arbetat som journalist, tycker om det dokumentära, att få lyssna på folks berättelser och att inte behöva bry sig om textlängd eller att språket måste vara någorlunda städat.

– Det här är heller inte den fullständiga berättelsen om Norberg. Det finns inte ett statistiskt rättvist tvärsnitt av Norbergare utan det är de som råkade ställa upp. Då har det blivit en övervikt av äldre, för det är då man har tid att delta i sådana här projekt. Och att intervju folk som är äldre, som har varit med länge, det kan bli en hisnande berättelse om hur mycket Sverige har utvecklats bara inom spannet av en livstid, konstaterar Sven Olov Karlsson.

Han säger att han har inspirerats av *Osebol* som nämndes i början av artikeln. Han har vågat ge texten väldigt mycket luft per sida och han erkänner att han,

SAMLAR BERÄTTELSE

Författaren Sven Olov Karlsson besöker Bult-Einar Erikssons verkstad i utkanten av Norberg.

hand. Vi jobbar både med läsning och med invånarnas berättelser och egna uttryck. Kulturkvällarna är tänkta att vara lite öppnare sammanhang eller arrangemang där vi inte bokar in externa föreläsare och författare utan mer låter lokalbefolkningen ta plats och berätta, säger Brita Westerman.

NU HOPPAS HON att biblioteket ska bli mer välbesökt, att *Hela Norberg berättar* har skapat ringar på vattnet. Hon hoppas också att de ska kunna arrangera fler skrivarkurser i framtiden.

– Men det beror ju på om vi får loss pengar till det. Det är inte helt lätt att tänka att vi ska kunna genomföra stora satsningar av det här slaget framöver. Vi fick pengar från Stärkta bibliotek för att kunna starta *Hela Norberg berättar* och det är ju ovisst om det bidraget blir kvar. Men det finns mycket kreativitet här, människor vill verkligen göra saker, skapa saker, understryker Brita Westerman.

■ Detta är en kortad och bearbetad version av artikeln som i juni publicerades på Biblioteksbladet.se.

»Det handlar om att invånarna ska kunna vara delaktiga ... Att vi som bibliotek kliver lite utanför rollen som läsfrämjare.«

liksom Marit Kapla, närmar sig poesins språk och uttryck i sina Norbergstexter.

TEAMLEDAREN Brita Westerman poängterar att *Hela Norberg berättar* har varit mycket mer än kommunförfattarna Karlsson och Said. Pärlan, husvagnen som på sommaren fungerar som ett ambulande bibliotek för barn, kommer att fortsätta rulla även nästa år. Även kulturkvällarna som

arrangerats en måndag i månaden, är tänkta att leva vidare.

Brita Westerman lyfter även andra delar av projektet. Som exempelvis *Norbergs unga berättar*, satsningen på ungas berättelser och berättarkaféer.

– Det handlar också om att invånarna ska kunna vara delaktiga, medskapande och få chans att uttrycka egna berättelser. Att vi som bibliotek kliver lite utanför rollen som läsfrämjare. Det kan gå hand i

Skapa en Östersjöstund och vänd era yngre
läsares blickar mot havet tillsammans
med Lasse Åberg och hans bok.

Beställ gratis till ditt bibliotek!

- *Boken*
- *Pysselbok om havet*
- *Lärrarhandledning*

Årets främsta läsoplevelser

Bibliotekarier är experter på att lotsa andra till litteraturen. Men vad läser de själva?

Vilka är dina tre främsta läsoplevelser hittills under 2023?

Biblioteksbladet ställde frågan i början av augusti och svaren blev en skiftande karta över litteraturens självklara plats i tillvaron. Här är några av svaren.

KITT NEHAG, skolbibliotekarie i Borlänge:

1. *Pärulan som sprängde sitt skal* (2018) av Nadia Hashimi.
2. *Vem har sagt något om kärlek?* (2022) av Elaf Ali.
3. *Monika-trilogin* (2021–2022) av Sara Lövestam.

”Alla tre handlar om kvinnor, kvinnor i olika tider, kvinnor som får kämpa, kvinnor som går starka ur sina livsöden, kvinnor i olika länder, kvinnor i olika kulturer. Att få sätta sig in i en annan kvinnas liv, att få förståelse för en annan människas öde, är så viktigt i dagens samhälle. Vi är alla olika och har så mycket olika bagage. Att få följa en annan människas liv på detta sätt är en fantastisk upplevelse!”

MARIANNE KVIST, bibliotekarie på Gränna bibliotek:

1. *Förstår du inte vad jag säger? Om dans som samhällsomstörtande kärleksförklaring* (2012) av Efva Lilja.

”Starka, vackra poetiska texter om livet och att vara människa.”

2. *Sorgens gåva är en vidgad blick* (2017) av Patrik Hagmans.

”Tragiska livshändelser som vänds till stor tacksamhet. Förmedlar livsglädje och hopp mitt i djupa sorger som att mista barn, livskamrat och förälder.”

3. *The giver of stars* (2020) av Jojo Moyes.

”En hyllning till bibliotekarier- nas trogna tjänst att sprida litteratur i omöjliga miljöer. Starka kvinnor som trotsar väderförhållanden och mansförakt.”

TERESA ALM FORDEN, bibliotekarie

på Kerstin Heds bibliotek i Hedemora:

1. *The Boundless* (2020) av Peter Newman.
”Avslutande delen av en fantasytrilogi. Har aldrig riktigt läst något liknande och har inte kunnat släppa den med tankarna.”
2. *Just innan jag dog* (2019) av S. K. Tremayne.

”Jag läser nästan uteslutande fantasy, men den här thrillern har en mystik som kan tillfredsställa fantasynörden utan att störa deckarfantasten.”

3. *Jomsviking* (2018) av Bjørn Andreas Bull-Hansen.

”En riktigt rå historisk berättelse om vikingar. BTJ beskriver den som Game of thrones i vikingamiljö, och det stämmer verkligen.”

Kitt Nehag.

Marianne Kvist.

Teresa Alm Forden.

► **TERJE NORDIN**, bibliotekarie på Robertsfors bibliotek:

Terje Nordin.

1. *The Black Maybe* (2022) av Attila Veres.

”Novellsamling av det ungerska stjärnskottet Attila Veres som tagit skräckvärlden med storm. Hans egensinniga historier rör sig i gränslandet mellan rysare och surrealism och målar upp landskap och händelseförlopp som inte liknar något jag tidigare läst.”

2. *The Fisherman* (2016) av John Langan.

”Med början i en berättelse om fiske, förlust och besatthet dyker denna roman ned i djupet och brottas med vidunder från de äldsta bibliska och mesopotamiska myterna.”

3. *Hyperion* (1989) av Dan Simmons.

”Med ett format lånat från Chaucers *Canterburysägner* består denna moderna sf-klassiker av en samling historier där deltagarna i en pilgrimsfärd förklarar varför de reser till tidskryptorna på planeten Hyperion.”

JENNY LINDMARK SVEDGÅRD, bibliotekarie på Regionbibliotek Västerbotten: *Tio lektioner i svensk historia* (2021) av Ola Larsmo.

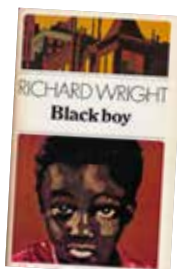
”Den bok som haft störst inverkan på mig hittills under 2023. Precis som titeln säger tio nedslag i och kapitel om hur Sverige som stat agerat före, under och efter andra världskriget. Den handlar om de nazistiska strömningar som påverkade händelseförloppet – och som fortfarande i allra högsta grad influerar svensk politik men under helt andra namn. Boken är varken ett ställningstagande eller en uppgörelse, utan mer en förklaring på frågan ’hur hamnade vi här egentligen?’

Även om man som läsare själv är helt på det klara med vad som är rätt och fel så har i alla fall jag ofta undrat hur dessa värderingar har kunnat överleva i hundra år av utveckling, utbildning och globalisering.”

MARTIN NORDSTRÖM, chef på Öckerö bibliotek:

1. *Black Boy* (1945) av Richard Wright.

”Wright skrev flera böcker om sin uppväxt som svart i amerikanska södern och *Black Boy* är den första av dem. En fantastisk skildring av ett samhälle som var djupt rasistiskt och där rasismen satt rotad i allas sinnen – oavsett hudfärg. Inte minst skildringen om hur det var för Richard att låna böcker på biblioteket kommer jag att bära med mig.”

2. *Baltikums befrielse* (2023) av Niclas Sennerteg och Tobias Berglund.

”Episoder från tiden kring första världskrigets slut i november 1918. Det vara bara det att i Baltikum fortsatte striderna mycket längre än så mellan parter som varit såta vänner och hade blivit dödsfiender eller tvärtom. Staterna i Baltikum är våra nära grannar och ändå tror jag att vi har dålig koll på deras historia.”

3. *Potatis* (2022) av Stefan Ekengren.

”Den trofasta lilla knölen som har en sådan potential att förvandlas till en läcker delikatess! Texten och bilderna i boken studeras på egen risk på fastande mage – risken för frosseri är påtaglig! Laga åt någon du håller av, det blir en kärleksförklaring som heter duga.”

■ Fler läsoplevelser finns på Biblioteksbladet.se

Gävlit

Gävle Litteraturfestival 17-19 november

CentralTeatern/Folkets hus

Jonas
Hassen
Khemiri

Mats
Strandberg

Katarina
Wennstam

Annika
Norlin

Fler bokningar tillkommer!
gavle.se/gavlit

Arrangör: Gävle Bibliotek

Henric Lindsten, Sofia Runarsson, Thore Ulberg, Max Burhållter.

ETT BIBLIOTEK I EN RESVÄSKA

Stöd arbetet för återuppbyggnad av
barnbiblioteken i Ukraina!

Swish 1230588442 eller plusgiro 55 77 87-9

Alla pengar går oavkortat till IBBY Ukraina.
Läs mer: ibby.se/ukraina

ibby.se/
ukraina

Swish
1230588442

Svensk
biblioteks-förening

Svenska Barnboksakademien SVENSK BARNBOKS-akademien IBBY International Board on Books for Young People

ST
Svenska Teatern

IKT

Skolbibliotek

KONFERENS

Ta nästa steg och utveckla ditt skolbibliotek
och din roll som skolbibliotekarie!

14-15 november 2023
Stockholm

Läs mer på www.sifu.se

SHARED READING KRÄVER RÄTT LITTERATUR

August Strindberg, James Joyce och Virginia Woolf är bland de mest lästa författarna när biblioteken ordnar grupper för social läsning.

TEXT

KERSTIN RYDBECK

Professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet.

Förutsättningarna för folkbiblioteken påverkas ständigt av samhällets förändringar. Det skapar nya utmaningar, förväntningar och behov, och detta påverkar även de litteraturförmedlande insatserna. Längre riktades de helt mot individens behov av enskild läsning, vilket ur ett historiskt perspektiv var naturligt eftersom en stor del av befolkningen saknade tillgång till böcker. Det blev en del av det moderna projektet under 1900-talet när folkbiblioteken byggdes upp för att ge alla medborgare jämlik tillgång till litteratur. Ensamläsandet stod i centrum och det sociala läsandet – det vill säga aktiviteter där läsare möts och läser tillsammans eller kommunicerar om litteratur och läsupplevelser – gavs inte mycket utrymme.

Ansvaret för det lades i stället hos studieförbunden, men litteraturcirkel fick aldrig någon framträdande position där, trots att den legendariske folkbildaren Oscar Olsson, ”studiecirkelns fader”, i början av 1900-talet propagerade starkt för skönlitteraturens värde i bildningsarbetet. Antalet privator organiserade bokcirkel växte dock från 1920-talet och framåt, och bokhandeln startade på 1930-talet den typ av lånebiblioteksliknande abonnemang som fortfarande finns under beteckningen läsecirkel. Under 1940-talet var antalet bok-/läse-/litteraturcirkel (beteckningen skiftar) stort i Sverige, sannolikt betydligt större än i dag. Synen på de privata cirkelarna och bokhandeln cirkelverksamhet var dock mycket negativ från författarhåll, eftersom litteraturen som användes ofta var av

utländskt ursprung och ansågs ha bristande kvalitet. Mer svensk litteratur efterlystes och gärna ”klassikercirklar”. År 1945 genomfördes till och med en debatt mellan författare och bokhandlare under rubriken ”Läsecirkeln – en kulturfara?”, vilket känns lite märkligt i dag. Men den negativa inställningen till bokcirklar levde kvar länge och på folkbiblioteken var cirklarna mycket sällsynta.

Någonstans runt millennieskiftet började den generella attityden till bokcirklar att svänga. Samtidigt betonades folkbibliotekens sociala roll allt mer, vilket ledde till att deras litteraturförmedlande arbete successivt breddades och gav utrymme för socialt läsande. Folkbiblioteken organiserar numera en stor mängd olika socialt inriktade aktiviteter med fokus på skönlitteraturen och författarbesöken är många. I många kommuner erbjuds så kallade bokcirkelkassar med litteratur i cirkeluppsättning. De flesta bibliotek härbärgerar egna bokcirklar och den verksamheten har stadigt vuxit i volym sedan 2007 då biblioteksstatistiken började redovisa siffror om detta. På många håll har man genomfört projekt av typen *Hela staden läser* eller *Länet läser*.

Bokcirklar är dock en dyr verksamhet om mötena ska ledas av en bibliotekarie. Den kraftiga ökningen av antalet cirklar bygger på att många av dem har sina möten i bibliotekets lokaler och får tips om cirkelböcker av personalen, men i övrigt klarar sig på egen hand. Biblioteken har alltså lämnat över mycket av ansvaret till deltagarna själva. Det innebär att resurserna kan koncentreras till sådana cirklar som av olika skäl inte klarar sig utan hjälp,

till exempel i uppsökande verksamhet bland deltagare på äldreboenden eller bland läsovana.

I det arbetet finns alltid behov av nya metoder och en sådan är Shared reading. Detta är en metod för högläsning och diskussion i grupp av skönlitterära texter som utvecklades under 1990-talet av den engelska litteraturvetaren Jane Davis. Hon skapade The Reader Organisation i Liverpool, som i dag utgör navet för arbetet med Shared reading.

En lokal Shared reading-grupp leds med ganska fast men samtidigt varsam hand av en läsledare, som både väljer texter och leder diskussionerna. Gruppen läser endast under mötena och man läser högt, samtidigt som alla deltagare har texten framför sig på papper – vilket betyder att även de med bristande läsförmåga kan delta. Oftast läser man nya texter vid varje möte och därför används främst korta noveller, romanutdrag eller lyrik. De flesta grupper brukar kombinera en prosatext och en dikt, kanske med ett gemensamt tema. Metoden bygger på en känslomässigt inriktad läsart med fokus på de spontana tankar och känslor som dyker upp hos deltagarna under högläsningen. Deltagarna vet inte i förväg vilken text de kommer att läsa och läsledaren brukar undvika att ge information före läsningen om till exempel när den skrevs eller av vem, för att inte styra deltagarna. Det är texten som ska stå i centrum.

På ett ideologiskt plan betonar Shared reading allas demokratiska rätt till litteraturen, med en tilltro till läsningens och litteraturens förmåga att stärka människors möjligheter att förstå ►

► sin situation och förändra sina liv. I Storbritannien har man fokuserat mycket på att finna människor i olika typer av socialt utanförskap, och organiserat grupper bland människor med psykisk ohälsa, fängelseinterner, långtidsarbetslösa, sjukskrivna, hemlösa och ensamma äldre. Även om Shared reading inte definieras som biblioterapi finns likheter och metoden har vuxit fram i en tid då intresset för litteraturens roll för vårt känsloliv blivit allt större. Detta betyder dock inte att texter som används bör beröra eventuella problem bland deltagarna, och läsledaren är ingen terapeut. Tvärtom – man ska välja texter som bedöms som allmänt intressanta och läsvärda. Bra litteratur, helt enkelt, gärna klassiker. Metoden har generellt sett en stor tilltro till läsarens förmåga att ta sig an även språkligt och litterärt krävande texter.

Shared reading introducerades i Sverige vid ett seminarium i Uppsala 2017 och sedan dess har mer än 500 personer genomgått tredagarskursen

Read to Lead, vilket krävs för att bli läsledare. Ett par studieförbund har SR-grupper, men intresset har varit stort framför allt bland bibliotekarier och de flesta utbildningar har hittills skett på initiativ av regionbiblioteken. Från början användes metoden främst bland vuxna men på senare tid har intresset ökat bland barn- och skolbibliotekarier för Shared reading bland yngre. Vissa SFI-lärare har också startat grupper och intresset växer inom skolvärlden.

För att metoden ska fungera krävs bra litterära texter. Tillsammans med en grupp nordiska kolleger utgav jag 2022

forskarantologin, *Shared Reading i Skandinavien*, som belyser arbetet med metoden i våra länder. Syftet med min studie här var just att se hur arbetet med att välja texter går till, vilka texter svenska läsledare uppskattar och vad som kännetecknar dem. Bland annat uppmanades de att ge tre exempel på konkreta prosatexter och tre exempel på dikter som de gärna använder för att de fungerar bra.

Resultaten visar att läsledarna ofta väljer svensk originallitteratur, framför allt litteratur skriven 1900–1950. De flesta prosatexter har mänskliga relationer eller människors tankar, känslor och inre liv som centrala teman och en mycket stor andel av dikterna är att beskriva som centrallyrik. Prosatexter med ett öppet slut uppskattas mycket, där det aldrig riktigt blir någon upplösning av ett skeende, där man aldrig riktigt får veta hur det går eller där det aldrig ges någon förklaring till varför personerna i texten agerar som de gör. Detta skapar ett brett tolkningsutrymme och många funderingar och frågor under läsningen, vilket i sin tur innebär bra förutsättningar för diskussion.

Det finns också vissa speciellt uppskattade författarskap. Bland författare till svensk originalprosa bör nämnas

Tove Jansson, där särskilt *Berättelsen om det osynliga barnet* (1962) och *Sommarboken* (1972) används mycket. **Selma Lagerlöfs** berättelse *Borthytingen* (1915) är mycket populär, likaså **Hjalmar Söderbergs** *Pälsen* (1898) och **Pär Lagerkvists** *Far och jag* (1924). Av **August Strindberg** används ofta kapitlet *Johan och muttrarna* ur *Tjänstekvinnans son I* ►

Läs oss varje kvartal, vecka och dag

DU LÄSER JUST NU Biblioteksbladet på papper – men du vet väl
att det går att läsa oss hela tiden, året om?

◆ Webbplatsen biblioteksbladet.se uppdateras varje vardag med nyheter och debatt.

◆ Du kan prenumerera på vårt nyhetsbrev som skickas ut på tisdagar vid lunch.

DET HÄR NUMRET av tidningen handlar om litteratur.

Nästa utgåva kommer i november med ett helt annat tema.

Vad borde vi fördjupa oss i?

Mejla oss på redaktion@biblioteksbladet.se

Dags för Läslov med tema: Vänlighet

Måndag 30 oktober börjar Läslovet, en vecka då alla i skolåldern – från förskoleklass till gymnasiet – kan ta del av kreativa och inspirerande aktiviteter landet över. Tema i år är ”Vänlighet” med allt från Bamse 50 år till Nicolas Lunabbas tankar i *Blir du ledsen om jag dör?* Eller som Litteraturbanken funderar kring den digitala antologi som de tar fram: Vad är vänlighet och vad är vanlig vänlighet? Och bibliotek med aktiviteter som letande, lappar, brev och böcker om vänlighet.

Gå in och ta del av Läslovet's Inspirationsdag och utforska de hundratals aktiviteter som äger rum landet över vecka 44 på www.laslov.se.

LÄS LOV

LÄSLOV vecka 44 är ett brett läsförmedlande samarbete genom Läsrörelsen med elevorganisationer, bokförlag, bibliotek, bokhandel, idrottsföreningar, fackliga organisationer, kulturinstitutioner och företag i ett stort växande nätverk.

- (1886) och novellen *Ett halvt ark papper* (1903). En uppskattad nutida författare är **Jonas Karlsson**, vars noveller ofta har öppna slut och fokuserar på huvudpersonens inre tankar och känslor. Särskilt *Den perfekta vännen* (2009) används ofta. Bland utländska prosaförfattare kan nämnas **Ernest Hemingway**, **Lucia Berlin** och **Raymond Carver**, liksom **Virginia Woolf** och **James Joyce**. En nordisk författare som ibland jämförts med Carver är norske **Kjell Askildsen**. Hans och danska **Dorthe Nors** noveller används också ofta.

Bland lyrikerna är den svenska dominansen mycket stor. Dikter av välkända namn som **Dan Andersson**, **Edith Södergran**, **Karin Boye**, **Nils Ferlin**, **Gunnar Ekelöf**, **Barbro Lindgren** och **Kristina Lugn** förekommer ofta. Lyrikern **Anna Greta Wide** är kanske inte så känd i breda kretsar, men har vunnit stor uppskattning inom Shared reading. **Tomas Tranströmer** förekommer ofta och hans dikt *Romanska bågar* (1989) är en av de mest använda texterna över huvud taget. Mycket uppskattad bland de utländska lyrikerna är polska **Wisława Szymborska**. En annan uppskattad Nobelpristagare är amerikanska **Louise Glück**.

Undersökningen visar att sökandet efter användbara texter är en mycket tidskrävande del av arbetet för läsledarna, och behovet av tips om litteratur är stort. De textförslag som jag samlat in från läsledare kommer därför att publiceras i sammanställd form (se mera information nedan). Sedan tidigare finns också Litteraturbankens utmärkta webbresurs för Shared reading, med ett hundratal textförslag. Även

Föreningen Shared Reading Skåne ger textförslag. Litteraturpedagogen Henrik Wig har skrivit en översikt om metoden: *Litteraturens kraft: erfarenheter av shared reading* (2022).

Ofta använder läsledarna alltså äldre litterära texter, men det finns också önskemål och behov av att använda nyare litteratur som är upphovsrättsskyddad, inte minst i arbetet med yngre läsare. Studieförbund, skolor och universitet har i regel kopieringsavtal med Bonus som innebär att man kan kopiera upphovsrättsskyddat material till deltagarna i viss utsträckning, och högläsningen är knappast något problem heller där. För folkbiblioteken är situationen en annan. De har inga Bonus-avtal som tillåter kopiering och på senare tid har deras ökade verksamhet med socialt läsande väckt reaktioner hos Alis, som hävdar författarnas rätt till ersättning vid uppläsningar i folkbiblioteken med hänvisning till Lagen om upphovsrätt.

Kanske har Shared reading givit författarna den typ av verksamhet man efterlyste under 1940-talets bokcirkelkritiska debatt: ett slags bokcirkel där svensk originallitteratur dominerar, fokus ligger på kvalitetslitteratur och klassiker och det yttersta målet med hela verksamheten är att sprida det skönlitterära läsandet till nya grupper. I Shared reading-gruppen närläser deltagaren en enstaka dikt eller novell. Uppskattas den kan det ju hända att man sedan söker sig vidare på egen hand och lånar eller köper hela boken. Det finns alltså även en marknadsföringsaspekt som inte bör glömmas bort och det borde ►

- ▶ vara av intresse för både författare och förlag att folkbiblioteken kan arbeta vidare med metoden. Förhandlingar har förts mellan Sveriges kommuner och regioner och Alis om att göra det möjligt för biblioteken att använda upphovsrättsskyddat material på olika sätt, men ännu finns inget sådant avtal. Det är av fundamentalt värde att det snart blir verklighet för att folkbiblioteken ska kunna fortsätta stimulera det sociala läsandet och verksamheten med Shared reading, som en del av ett modernt litteraturförmedlingsarbete.

LITTERATUR

Uppgifterna i denna essä är, såvitt inget annat anges, hämtade ur artikelförfattarens kommande bok om läsargemenskaper i Sverige ca 1800–2020, samt ur:

Forslid, T., A. Ohlsson, K. Rydbeck, K.I. Skjerdingsstad, M. Steenberg og T.M. Tangerås (red.), Shared Reading i Skandinavien: Forskning og praksis. Oslo: ABM-Media 2022. <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/796>

Hvenegaard Rasmussen, C., K. Rydbeck och H. Larsen (red.), Libraries, Archives, and Museums in Transition: Changes, Challenges, and Convergence in a Scandinavian Perspective. London: Routledge 2022. <https://doi.org/10.4324/9781003188834>

Artikelförfattarens sammanställning med litteraturförslag utges i tryckt form hösten 2023 under titeln Litteraturförslag på svenska för Shared Reading: en guide för läsledare. Den blir även öppet tillgänglig via DiVA: <https://www.diva-portal.org/>

40 folkbibliotek kan inte ha fel...

För 7 år sedan var det öppna bibliotekssystemet Koha ett ganska okänt begrepp i Sverige. Idag är det det snabbast växande systemet – som användas av över 40 kommunala folkbibliotek och några hundra andra bibliotek. Expansionen har gått snabbt. Idag finns det en verklig konkurrens på den svenska LMS*-marknaden.

Hemligheten bakom? – Öppenhet!

Nordens största leverantör av **Koha** och tillhörande webbsystem är det gotländska bolaget **imCode Partner AB**. Tillsammans med sitt norska dotterföretag Libriotech har bolagen 17 anställda. Spridda från Bodø i Norge, till Höllviken i Skåne finns 6 bibliotekarier, migreringsexperter, projektledare, support och driftpersonal - alla med Koha expertis.

Öppenhet som affärsidé

ImCode:s affärsidé är att arbeta med öppna system. Så Koha passar som hand i handske. Men vad betyder det egentligen?

Inget monopol

Öppen källkod innebär att det inte finns några licenskostnader, ingen begränsning i vem som får anpassa

eller utveckla systemet och inget monopol. Biblioteken är inte inlåsta tekniskt eller avtalsmässigt. Man kan integrera nästan vad som helst med Koha. T.ex. finns det flera olika discoverysystem och webbsystem som direkt kommunicerar med Koha, t.ex. webbsystemet Lots från imCode.

Verifierbar säkerhet

Säkerhet är också en viktig faktor. Systemet är utformat med flera lager av säkerhet, där bibliotekspersonalen själva kan bestämma vilka användare som ska ha tillgång till vilken information. Och eftersom koden är öppen kan valfri utvecklare verifiera hur säkert systemet är.

Ingen leverantörsinlåsning

En stor fördel är att öppna system

inte är inlåsta till en enda leverantör av t.ex. support. Biblioteken kan byta leverantör utan att byta system. Trivs du med Koha men inte med din leverantör? Behåll systemet - ta in en annan supportorganisation.

Hållbart

Koha som plattform är en långsiktig och hållbar lösning. Det finns inga inlåsningsvarken i data eller leverantör. Systemet är byggt för integration och utveckling. Därför är öppenhet långsiktigt hållbart och ekonomiskt lönsamt.

Träffa imCode på Bokmässan

Som ledande leverantör av öppna bibliotekssystem i Norden kommer imCode tillsammans med sitt dotterföretag Libriotech att ställa ut på Bokmässan i Göteborg den 28-29 september.

Besök **Plats D02:36** - imCode's monter! Här finns det ett fint tillfälle att få en live-demo och träffa några av experterna - så kan du se hur Koha verkligen fungerar.

Både Kohas utvecklare och imCode brinner för öppenhet. Det är bolagets livsluft

Fömer information kontakta oss på följande sätt:

E-post: info@imcode.com

Telefon: 0498 200 300

Hemsida: www.imcode.com

Utväld från nätet

Missa inget! **Biblioteksbladet.se** uppdateras dagligen med nyheter, debatt, krönikor och essäer som inte trycks i papperstidningen.

Resurs för det ofria ordet

Dawit Isaak-biblioteket i Malmö strävar efter att bli nationellt resursbibliotek för förbjuden litteratur.
Nyhetsartikel 30 augusti.

Starkare position med hjälp av AI

DET ÄR FÖRVÅNANDE hur bestående bilden av ett bibliotek som en tyst oas, fylld med böcker, bibliotekarier och besökare som stillsamt söker kunskap, verkar vara. Särskilt med tanke på den omfattande förnyelse och utveckling som ständigt pågår både inom och utanför bibliotekets väggar.

Kanske är denna föreställning om biblioteket

anledningen till att diskussioner om AI och dess plats i biblioteksvärlden inte har fått lika mycket uppmärksamhet som till exempel debatten om AI i skolan. Det är synd med tanke på den djupa påverkan AI kan ha på vårt förhållande till information och kunskap.

Ur essä av Carl Heath
den 4 september.

Carl Heath.

Foto: Nicholas Vogt

Deichman Björvika.

Inget skryt, tack!

I ANDRA NORDISKA länder är det en självklarhet att nya bibliotek är stora påkostade märkesbyggnader. Men inte i Sverige. Om bibliotekscheferna själva får välja är annat viktigare.

– Våra biblioteksbesökare tycker så klart att det är jättetrevligt med ett stort fint bibliotek. Men om man lägger mycket pengar på stora bibliotek så finns det risk i tuffa ekonomiska tider att politikerna ser att de behöver dra ner på annat, säger Mohammed Mekrami, bibliotekschef i Uppsala.

Ur nyhetsartikel 14 augusti.

68

PROCENT

ANDEL IFLA-MEDLEMMAR som röstade emot att förlägga nästa års Wlic-kongress till Dubai. Ändå valde Iflas ledning att stå fast vid sitt kontroversiella beslut.
Nyhetsartikel 11 augusti.

Jay-Z.

HIPHOPEN FYLLER 50 och biblioteket i Brooklyn, New York, firar med speciella Jay-Z-editioner av sina lånekort. Resultat: 14 000 nya låntagare.

Nyhetsartikel 23 augusti.

Foto: Joella Marano/Wikipedia

”Jag vill förstå vilka frågor som är viktiga”

–DET ÄR HOS professionen som svaren finns och jag hoppas kunna bidra genom att lyfta frågorna i olika sammanhang, säger Silvia Ernhagen, Svensk biblioteksförningens nya generalsekreterare.

Hon är född och uppvuxen i Lund men det är bara vid några enstaka tillfällen som den där så speciella Lundaskånskan hörs.

Foto: Albin Händig

Silvia Ernhagen.

Inför intervjun påpekade hon att om frågorna kommer att handla om föreningens verksamhet eller biblioteksfrågor generellt ”så kan det vara bra om jag hinner börja innan intervjun görs”.

Biblioteksbladet lär återkomma till Silvia Ernhagen fler gånger.

Ur intervju publicerad 5 september.

8 av 10 bibliotek utan beredskap för skyfall

EN ENKÄT SOM skickades ut i mitten av maj ger, trots en svarsfrekvens på endast 30 procent (89 av 290 bibliotek), en fingervisning om dålig beredskap för skyfall.

71 av de 89 bibliotekschefer som besvarade enkäten angav svarsalternativet ”nej” på frågan: ”Har det vidtagits åtgärder för att förebygga skador på bibliotekets samlingar vid skyfall?”

”Det skulle kräva ombyggnation

som vi inte har råd med”, uppgav en bibliotekschef.

En annan skrev att biblioteket ligger precis där en å mynnar ut i en sjö och vid höga flöden kan hamna under vatten. ”Vi har påtalat detta för Räddningstjänsten och kommunens krisberedskapsorganisation.”

”Vi har redan påpekat för fastighetsägaren att taket är dåligt”, skrev en tredje.

Ur nyhetsartikel publicerad 7 augusti.

Panelssamtalet fick stor publik.

Fullsatt i Almedalen

STORT INTRESSE FÖR ARMLÄNGDS AVSTÅND

RUMMET VAR mer än fullsatt när Biblioteksbladets heldag med panelssamtal i Almedalen inleddes med frågan om armlängds avstånd. Frågeställningen löd: Hur lång är en arm?

Alexander Christiansson, riksdagsledamot och Sverigedemokraternas kulturpolitiska talesperson, förklarade att när det handlar om skattemedel och program med normkritisk agenda, så kommer han att säga ifrån.

– Det finns en etablerad princip om armlängds avstånd. Vill man ha något annat vore det ärligare att säga det och kalla det för något annat, sade Svensk biblioteksförningens ordförande Helene Öberg som också deltog i samtalet tillsammans med Jan Jönsson (L), oppositionsborgarråd i Stockholm.

Ur nyhetsartikel 30 juni.

Flera av panelssamtalen går att se i efterhand på Biblioteksbladets Facebooksida.

En organisation för världens bibliotekarier måste vara ett föredöme. Att Ifla inte klarade det är en stor besvikelse.

Det senaste året har den internationella biblioteks-föreningen Ifla fått mycket uppmärksamhet. I samband med att generalsekreteraren fick sluta uppdragades brister i transparens, ekonomi och organisationskultur. För ett år sedan skrev Svensk biblioteks-förening därför en motion om att Ifla behöver utvecklas inom "accountability, transparency och integrity". Motionen fick ett starkt stöd på årsmötet, 888 röster från hela världen ställde sig bakom den. Under vintern såg vi små steg tas i rätt riktning, inte minst för att öka transparensen och förbättra kommunikationen.

MEN DE FÖRSIKTIGT positiva stegen avbröts av ett kraftigt bakslag när Ifla meddelade att nästa års internationella biblioteks- och informationskonferens Wlic ska hållas i Dubai.

När jag skriver det svart på vitt känns det överkligt att en konferens med fokus på bibliotek och fri information kan nämnas i samma mening som Dubai. FN-förbundet beskriver hur demokratin just nu är på tillbakagång i världen. Dubai ligger i Förenade Arabemiraten där mänskliga rättigheter och det demokratiska utrymmet begränsas. Yttrande-, mötes- och föreningsfrihet saknas.

Det går att argumentera för att det är just där en organisation som Ifla ska vara och understödja de goda krafterna. Tyvärr finns det skäl att anta att Förenade Arab-

emiraten har en egen agenda med att stå värd för konferensen. I likhet med motiven bakom att stora idrottsmästerskap ordnas i grannländer handlar det om varumärkesbyggande och att få människor att se på landet med mer positiva ögon.

ATT EN SÅDAN agenda finns bekräftas av informationen om att värdlandet krävt att programmet inte får innehålla några hbtq-punkter eftersom homosexualitet är olagligt.

Att Ifla accepterat ett sådant krav och därför planerar en separat konferens för hbtq-frågor vid en annan tidpunkt och på en annan plats är oacceptabelt. Det är också ett av de skäl till varför föreningen inte kommer att delta på Wlic. Det går heller inte att dela ut föreningens sedvanliga resestipendier för deltagande eftersom mottagarnas kön eller sexualitet skulle kunna ha betydelse för om de kan resa dit eller inte.

Som sagt, demokratin är på tillbakagång i världen och i många länder, även här i Sverige, utmanas bibliotekens självständighet och människors tillgång till information. Politiker har åsikter om vem som ska få läsa sagor och vilka böcker som ska köpas in. *Banned books* vinner mark i västländer som USA. I en sådan tid behöver en organisation för världens bibliotekarier bidra med råg i ryggen, och vara ett föredöme som plöjer vägen för andra att följa efter. Att Ifla inte klarade det utan vek ner sig för en stat där homosexualitet är förbjudet och kvinnors rättigheter är begränsade är en stor besvikelse.

Helene Öberg är Svensk biblioteks-förenings ordförande.

HELENE
ÖBERG

—
OM ATT INTE
GE VIK A FÖR
DEMOKRATINS
FIENDER

Lyngsoe Intelligent Shelf

Smart återlämningsystem! Perfekt för
”Meröppet bibliotek”.

FÖRDELAR

- Snabb återlämning
- Lätt att bygga ut
- Snygg design
- Enkel att använda
- Återlämna flera böcker samtidigt
- Böckerna blir direkt möjliga för utlån
- Återlämning på obemannade tider

RFID-teknik

KinneData
Systems AB

Försäljningsansvarig
Claes Larsson
Mobil: 070-2095025

KinneData Systems AB
Jungmansgatan 16 A
531 40 LIDKÖPING

info@kinnedata.se
www.kinnedata.se
tel. +46 510 608 00

NE X BRITANNICA

Upptäck det engelskspråkiga uppslagsverket Britannica i
NE:s utbud för bibliotek.

Läs mer på [NE.se](https://www.ne.se)